

KROK

TEATR im. STEFANA JARACZA W OLSZTYNIE

MESOPRUS

J.M. Rymkiewicz

SŁOWNICZEK POMOCNICZY DO SPEKTAKLU „KRÓL MIĘSOPUST”

A **AUTOR** - sztuki Jarosław Marek Rymkiewicz (ur. 1935) – poeta, dramaturg, eseista tłumacz; czołowy przedstawiciel neoklasycyzmu opartego na koncepcjach T. S. Eliota, wyrażających przeświadczenie o jedności kultury śródziemnomorskiej i współlistnienia w jednym czasie dzieł przeszłych i współczesnych. W twórczości Rymkiewicza dominuje stylizacja i sięganie do konwencji poetyckich różnych epok, zwłaszcza baroku. Z podobnych założeń wynika również dramaturgia pisarza, zarówno imitacje (patrz *Słowniczek*) utworów Calderona jak i oryginalne komedie (patrz *Słowniczek*)

B **BASIŃSKI PRZEMYSŁAW** - reżyser przedstawienia; rocznik 1952, absolwent wydziału informacji naukowej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu i reżyserii warszawskiej PWST. Zanim trafił do Olsztyna przewędrował przez teatry Warszawy (Ateneum), Gdańska, Bydgoszczy, Opola, Kalisza. Reżyserował m. in. Dürrenmatta (*Jesienny wieczór*, *Nocna rozmowa*), Millera (*Śmierć komiwojażera*), Bernanos (*Dialogi karmelitanek*). Zaproponował dyrektorowi współpracę słysząc „ w Polsce”, że jest tu dobry zespół. Rozmowy zaczął od *Braci Karamazow* Dostojewskiego...

BARCHAN – włochata tkanina lniano-bawełniana używana w bielizniarstwie (por. „barchanowe gacie”), zgrzebna, skromna; „on mi każe spać w barchanach – płacze księżniczka Rosalinda – a pod barchan ani zajrzy”

BRUKIEW – roślina okopowa; wraz z dynią, tykwą, rzepą, bakłanem służy pomywacze Kasi jako celna broń wymierzona przeciw konkurentce Rosalindzie:

„ty z tą dynią, ty z tą brukwią
ty zdradziłeś o ty podły”

C **CEZEX** – czyli partner dla Ciebie; oferuje materiały biurowe, papier dla poligrafii, środki techniczne do druku. Warto zapamiętać adres: Olsztyn, ul. Piłsudskiego 73, tel. (0-89) 34 52 01, fax 34 49 43. Cezex to dla nas firma szczególnie przyjazna, bowiem nie po raz pierwszy podarowała nam piękny papier - tym razem na niniejszy program

COMMEDIA DELL' ARTE – włoska komedia ludowa rozpozszeczona w XVI-XVIII w. oparta na szkicowym scenariuszu pozostawiającym aktorom możliwość swobodnej improwizacji; w tej – między innymi (patrz hasło „tragifarsa”) – konwencji wystawiony jest olsztyński „Król Mięsopest”

CYTAT – za Jarosławem Markiem Rymkiewiczem: „*Duch epoki odbiera swoim ofiarom pamięć kulturową: chce, aby służyły jemu, tylko jemu. A odbierając im pamięć, która porównuje i porządkuje, pozbawia je przeszłości i każe im żyć w czasie teraźniejszym, tylko teraźniejszym: w czasie, który jest – z niczym nieporównywalny – przerażającym chaosem. Kto służy duchowi epoki, kto nie pamięta, ten żyje i pisze tu i teraz, tylko tu i teraz (...) Kto nie pamięta, traci wszystko, bo traci osobowość*”
„Czym jest klasycyzm”, W-wa 1967

D **DEBIUT** – teatralny Jarosława Marka Rymkiewicza – *Król w szafie* (1960)

„*DWÓR NAD NARWIĄ*” (1979) komediodramat w/w autora

DOCENT – samodzielny pracownik naukowy mający prawo do wykładania na wyższej uczelni; do niego zwraca się w tekście zmęczony król Filip:

„i ty po mnie płacz historio
a ty zlituj się docencie
z podręcznika imię wykreśl
mnie nie było ty zapomnij”

ROZALINDA - księżniczka maltańska

J. Cichoci

FILIP - król hiszpański

E **ESCORIAL** – miasto w Hiszpanii, w pobliżu Madrytu swoje znaczenie zawdzięczające zespołowi architektonicznemu (imponujący pałac, klasztor, kościół) zbudowanemu w latach 1563-84; w tej oto okazałej rezydencji królów księżniczka maltańska Rosalinda ma poślubić króla Hiszpanii Filipa

F **FABISIAK ANDRZEJ** – Zastępca dyrektora Teatru im. Stefana Jaracza, współtwórca Letniego Festiwalu Teatralnego w Olsztynie, który otwiera premiera „Króla Mięsożusta”

G **GOLIZNA** – gołe ciało, nagość; księżniczka Rosalinda niestrudzenie kusi parobka Florka:
*„ty mnie gołą chciałbyś powiedzieć
 ja nie chciałem nie chcę proszę
 nie rozbieraj się księżniczko
 ja się wstydzę ja mam Kasie”*

GARDZIELEWSKI MAREK – szef Pracowni Poligraficznej **mg** i Wydawnictwa „Gardzielewscy s.c.” współautor tego (i nie tylko) programu od strony technicznej, wieloletni przyjaciel i sponsor teatru; firma znana i solidna, jej hasło brzmi: „od pomysłu do gotowego druku” – polecamy – pełna gwarancja!

H **HASS ZBIGNIEW MAREK** – od sześciu sezonów Dyrektor naczelny i artystyczny Teatru im. Stefana Jaracza; skutecznie przekonał reżysera (patrz hasło „Basiński”), aby Dostojewskiego zamienił na Rymkiewicza

I **IMITACJA** – wg *Słownika terminów literackich* to łac. odpowiednik gr. mimesis, czyli naśladowania rzeczywistości w sztuce. Przedmiotem imitacji może być albo różnie pojmowana natura albo też dzieła sztuki uznane za doskonałe wzory twórczości. Do tej ostatniej definicji skłania się Rymkiewicz pisząc, iż: *„imitacja polega na uczynieniu języka czasów minionych językiem naszego wiecznego teraz”*. Znakomitymi przetworzeniami barokowych sztuk Calderona są imitacje: *Życie snem*, *Księżniczka na opak wywrócona*, *Niewidzialna kochanka* – komedie dalekie od manieryzmu przekładów filologicznych i stylizatorskich

J **JAK WYŻEJ** – zwrot wygodny i przydatny w momencie, gdy z braku inwencji można odwołać się do innych haseł

K **KOZIK** – wg *Małego słownika języka polskiego*, składany nożyk o spiczastym ostrzu, w drewnianej oprawie; tu: groźne narzędzie zbrodni ukrytego pod łóżkiem bandolera Roberto:
*„ale kozik sobie naostrz
 bo ten kozik widzę tępy”* - mówi do niego Florek

KANT IMMANUEL (1724-1804) – wybitny niemiecki filozof związany z uniwersytetem w Królewcu, twórca transcendentalnego idealizmu; to w jego dziełach zaczytuje się bohater tej komedii król Filip, co zdecydowanie zraża do niego (choć nie jedyny to powód) narzeczoną Rosalindę:
„niech z nim inna czyta Kanta”

„KOCHANKOWIE PIEKŁA” (1972) – komedia Rymkiewicza utrzymana w klimacie calderonowskim

L **LAWENDA** – drobny krzew o niebiesko-fioletowych kwiatach; roślina silnie pachnąca, wykorzystywana w przemyśle perfumeryjnym; lawendą pachną prześcieradła przygotowane przez Kasie na noc poślubną Filipa i Rosalindy
*„niech królowi będzie miękko
 gdy tu zaśnie przy księżniczce”*

LENKIEWICZ ELŻBIETA – Kierownik literacki Teatru im. Stefana Jaracza; także autorka niniejszego programu

Ł **ŁOŻE** – wg *Małego słownika języka polskiego*, duże, szerokie, wspaniałe łóżko lub poślanie; w tej komedii miejsce centralne akcji i punkt wszelkich odniesień sytuacyjnych oraz personalnych; na przykład:

„z tego łóżka ty księżniczko
będziesz rządzić Andaluzją i Kastylią”

ŁUPIEŻ – choroba skóry na głowie objawiająca się łuszczeniem zrogowaciałej warstwy naskórka;

„ten król na nic
on ma lupież” – pogardliwie wyraża się o narzeczonym Rosalinda

M MIĘSOPUST – wg *Słownika mitów i tradycji kultury*, kalka z łac. *carniprivium* (poniechanie mięsa, rozstanie z mięsem); trzy ostatnie dni zapustne przed wielkim postem, obchodzone w dawnej Polsce hucznie, poświęcone ucztom, pijatyce, tańcom, kuligom, przebierankom w niedźwiedzie, konie, kozy, bociany itp. Wyraźne nawiązanie Rymkiewicza do elementów staropolskiej obyczajowości pojawia się także w konstrukcji języka:

„ja tu król a ty kto
tyś maskara czyja
ja tu król a ty kto
coś ty za bestyja

czyś ty wół czyś ty knur
czyś ty bies kudłaty
czyś ty wieprz czyś ty cap
czyje to są szaty”

N „NIEBIAŃSKIE BLIŹNIĘTA” (1973) – komedia Rymkiewicza na motywach i w klimacie twórczości Calderona

**O OBSADA I REALIZATORZY SZTUKI „KRÓL MIĘSOPUST”
JAROSŁAWA MARKA RYMKIEWICZA**

Florek	– MARIAN CZARKOWSKI
Filip, król hiszpański	– DARIUSZ POLESZAK
Rosalinda, księżniczka maltańska	– ALICJA KOCHAŃSKA-KRAUZE
Kasia	– AGNIESZKA HARASIMOWICZ
Gęba } dworzanie	– RADOSŁAW CIECHOLEWSKI
Skoczek } Belinda } damy	– CEZARY ILCZYNA
Florinda } księżniczki	– MAGDALENA WOŹNIAK
Roberto, bandolero	– JANINA SZCZERBOWSKA
	– JANUSZ KULIK

reżyseria
PRZEMYSŁAW BASIŃSKI

scenografia
BOGUSŁAW CICHOCKI
(także autor projektu
graficznego programu)

sufler inspicjent asystent reżysera
Anna Lipnicka Grażyna Nowak Cezary Ilczyna

premiera – 28 czerwca 1996 r. na zamku
podczas Letniego Festiwalu Teatralnego

P PAROBK – wg *Małego Słownika języka polskiego*, robotnik najemny w prywatnym gospodarstwie rolnym

POMYWACZKA – wg j/w, kobieta zmywająca naczynia w kuchni; pełniący te funkcje na dworze króla Florek i Kasia zamieniają się rolami z wysoko urodzonymi:

„już tym Florkiem ja być nie chcę
i tak myślę gdybym ja mógł
w tym pałacu być kimś innym”
więc już dość ja mam tej Kasi
bo już mi ta Kasia zbrzydła
i tak myślę gdybym mogła
nie być Kasią w tym królestwie”

„**PORWANIE EUROPY**” (1971) – farsa J. M. Rymkiewicza

R RYM – zgodność brzmienia zakończeń wyrazów występująca najczęściej na końcu wierszy utworu poetyckiego; definicja ta pozostaje w pełnej sprzeczności z komedią „Król Mięso-pust”, w której brakuje rymów a także znaków przestankowych (ani jednej kropki, ani pół przecinka!). Jest za to pyszny rytm precyzyjnie budujący dramaturgię utworu

S SARTRE JEAN PAUL (1905-1980) – francuski filozof, pisarz, publicysta, dramaturg, jeden z głównych przedstawicieli egzysten-

cjalizmu; wybitnych zasług myśliciela nie dostrzega zazdrosna o Florka Kasia:

„o ty Sartrze ty niecnoto
o ty koźle z krzywym okiem
czegoś ty nauczył Florka”

SŁOWO – od reżysera: „Sztuka Rymkiewicza to wspaniałe napisana partytura tekstowa, taka idealna maszynka do grania. Chodzi w niej o zabawę, zabawę w teatr. Dekoracją historyczną jest Hiszpania szesnastowieczna, bo Rymkiewicz jest jej znawcą i smakoszem. Gdyby próbować opowiedzieć fabułę „Mięso-pusta” to okazałoby się to trudne albo wręcz niemożliwe. Oto bowiem przy bliższej analizie odnosimy wrażenie, że nie jesteśmy w prawdziwej Hiszpanii, ale w rzeczywistości, która ją udaje. Jest to więc jakaś taka „hiszpańszczyzna”, przez którą dobiegają polskie zapachy. Główny bohater, parobek królewski Florek właśnie przechodzi kryzys wewnętrzny i żeby zażegnać jego niebezpieczne skutki postanawia... zająć miejsce swojego pana. Nie on jeden zresztą chce zmienić rolę. O tym samym marzą pozostałe postacie, z królem włącznie.

Zamiana ról jest znana od początku istnienia teatru. I zawsze jest to jeden z jego najefektowniejszych pomysłów. Tekst Rymkiewicza to nie tylko teatralne ćwiczenie dla widza – erudyty (Biblia, Szekspir, Słowacki, Fredro, Kant, Wyspiański, Sartre), ale także cytaty ze źródeł dalekich od intelektu (Kamasutra, książka kucharska, partyjne przemówienia). Łatwość z jaką żongluje się tutaj konwencjami scenicznymi (commedia dell'arte, teatr plebejski, dworski, uliczny), typami postaci (od Hamleta po Frankensteina) i rodzajami literackimi (melodramat, farsa, sensacja), a wreszcie samą potocznością wciskającą się w język i intrygę, budzi pytanie: czemu ta błyskotliwie skomponowana smutno-wesoła „gęba” służy. Otóż jest ona metaforą zdziwienia naszego obyczajowego... zabawy, która dzisiaj jest już tylko towarem i rytuałem odprawianym w szklanych kąpiączkach TV. Właśnie „Króla Mięso-pusta” powinni przedstawiać aktorzy z trupy commedia, dell'arte, bo oni nie filozofują, nie psychologizują tylko grają. Nie muszą udawać, tak jak Stanisławski wymagał, obojętnych wobec widowni. Przeciwnie – robią wszystko, aby każde aktorskie wejście było numerem, popisem. Taka zabawa nie miała odstręczać od pracy, nie miała powodować zanikania męstwa i odwagi. Była po to, aby zażyć wytchnienia”.

T TRAGIFARSA – nazwa komedii łączącej farsowe chwytły z istotną problematyką społeczno-obyczajową danego czasu (*Słownik terminów literackich*, w *Królu Mięso-puście* określonym przez autora mianem „tragifarsy” przenikają się wzajemnie elementy groteski, misterium, barokowej ornamentyki, plebejskości staropolskiej z wyobraźnią i humorem współczesnym;

Dworzanie Skoczek mówi do swego kolegi Gęby:
„więc ta farsa to nie farsa   ona kocha i on kocha
król zabije ona umrze   i tak dalej potem maski
co ty Gębo gdy to farsa   niech tu skaczą niech tu tańczą
koniec niech wesoly będzie   nim kurtyna z trzaskiem spadnie

U URZĄD MIASTA OLSZTYNA – dzięki jego pomocy finansowej zrealizowano premierę *Króla Mięso-pusta*

„**UŁANI**” (1975) – komedia serio J. M. Rymkiewicza

W WIEPRZ – samiec świni, tuczny; tu: stała obelga na ustach niemal wszystkich męskich postaci sztuki: np. Król do Kasi:

„a ten wieprz niech sobie chrząka
pośród wieprzy w błocie gęstym
ja w tym chórze śpiewać nie chcę”

Z ZAKOŃCZENIE, czyli finał komedii Jarosława Marka Rymkiewicza „*Król Mięso-pust*”

„bijcie brawo a ty farszo
a ty kręc się farszo wokół
a ty tocz się a ty wiruj
ty z popiołu i ty w popiół
ty obracaj się i tańczuj
a wy idźcie spać widzowie
bo ta farsa nie ma końca”

Ze zbiorów
Działu Dokumentacji
ZG ZASP

BELINDA , dama księżniczki